

Tiivistelmä
26.09.2024

Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden selvitys ja kehittämisohjelma - tiivistelmä raportista

Sisällys

1. Selvitystyön tausta ja toteuttaminen.....	3
2. Keskeiset havainnot nykytilasta.....	3
3. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämisohjelma 2024–2026.....	5
3.1. Nykyisen organisaation ja hoidon porrastuksen keskeisimmät ongelmakohdat.....	5
3.2. Kehittämiskokonaisuus 1: Hoidon porrastus on selkeä ja sujuva asiakkaiden ja henkilöstön näkökulmasta.....	9
3.3. Kehittämiskokonaisuus 2: Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmää johdetaan yhtenä kokonaisuutena.....	20
3.4. Kehittämiskokonaisuus 3: Henkilöstön osaaminen, työhyvinvointi ja -viihtyvyys ovat hyvällä tasolla.....	28
3.5. Kehittämiskokonaisuus 4: Yhteistyö sujuu yhdyspinnoilla asiakaslähtöisesti.....	30
3.6. Kehittämiskokonaisuus 5: Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaista tukea toteutetaan yhteistyössä kunta- ja 3. sektorin toimijoiden kanssa.....	35

1. Selvitystyön tausta ja toteuttaminen

Lasten- ja nuorisopsykiatrian, mielenterveys- ja päihdepalveluiden selvitystyö käynnistyi 1.2.2024 sosiaali- ja terveysjohtaja Taru Kuosmasen päätöksellä, jonka yhteydessä nimettiin ohjaus- ja selvitystyöryhmän jäsenet. Selvitystyön tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän nykytilasta sekä laatia sen pohjalta kehittämisohjelma palveluihin pääsyn sekä niiden sujuvuuden ja selkeyden parantamiseksi. Selvitystyöryhmän työskentely käynnistyi 13.2.2024. Selvitystyötä toteutettiin laajassa, linjaorganisaation keskeisistä vastuuhenkilöistä koostuvassa selvitystyöryhmässä ja sen viidessä eri alatyöryhmässä, joissa oli keskeisten vastuualueiden esihenkilöitä ja työntekijöitä. Selvitystyöhön osallistui yhteensä 76 työntekijää, minkä lisäksi selvitystyöhön osallistuneiden vastuualueiden esihenkilöille ja työntekijöille toteutettiin kysely sekä järjestettiin kaksi erillistä asiakasosallisuustyöpajaa. Kehittämisohjelman laatimisessa otettiin huomioon myös syksyllä 2023 toisen asteen opiskelijoille toteutetun mielenterveys- ja päihdepalveluita koskeneen kyselyn (N = 1 408) tulokset. Pirkanmaan hyvinvointialue osti ulkopuolista asiantuntijatyötä emeritusprofessori Mauri Marttuselta, joka tuotti raporttiin luvun 2 lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeoireilun esiintyvyydestä, palveluiden järjestämiseen liittyvistä suosituksista sekä yliopistollisten hyvinvointialueiden tavoista järjestää lasten- ja nuorisopsykiatria sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut. Varsinainen loppuraportti valmistui 26.9.2024 ja toimeenpano käynnistettiin välittömästi raportin valmistumisen jälkeen.

2. Keskeiset havainnot nykytilasta

Pirkanmaalla lasten- ja nuorisopsykiatrisissa sekä mielenterveys- ja päihdepalveluissa on ollut merkittäviä hoitoon pääsyn ongelmia. Tilanne on kehittynyt pitkällä aikavälillä ja on osittain myös kansallinen ongelma. Taustalla on erityisesti nuorten mielenterveysoireiden lisääntyminen ja palvelutarpeen kasvu. Lisäksi Pirkanmaan hyvinvointialueelle siirtyneiden organisaatioiden resursseissa ja organisoitumistavoissa on ollut merkittäviä eroja, joiden yhtenäistäminen on ollut vielä selvitystyön aikana kesken. Asiakkaiden ja lähetteettömien palveluiden (mm. neuvola ja kehitystä tukevat palvelut sekä opiskeluhoito) näkökulmasta nykyinen organisaatorakenne ja hoidon porrastus on koettu toimimattomaksi sen sekavuuden, monien erilaisten ohjautumis- ja lähetekäytäntöjen sekä pitkien hoitoon odotusaikojen vuoksi. Vaikeammin oireilevien tukeminen ennaltaehkäisevissä ja varhaista tukea tarjoavissa palveluissa on heikentänyt näiden mahdollisuuksia tehdä ennaltaehkäisevää työtä ja antaa tukea oikea-aikaisesti lievissä mielenterveys- ja päihdeoireissa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän nykytilassa palvelut sijoittuvat viidelle portaalle. Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden erikoislääkärijohtoisten työryhmien työssä tuli esille osittain päällekkäistä työtä, kun erikoissairaanhoidon on järjestetty sekä sairaalapalvelulinjalla että lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjalla. Myös komplisoitumattomien keskivaikeiden mielenterveyshäiriöiden hoito näyttäytyi työnjaollisesti sekavana ja riittämättömästi resursoituna lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden hoitaessa myös vaikeita mielenterveyshäiriöitä erikoissairaanhoidon toimintana. Käytännössä lasten komplisoitumattomia keskivaikeita mielenterveyshäiriöitä on nykyisessä järjestelmässä hoidettu useilla eri tahoilla (neuvolapsykologit, opiskeluhoito, kasvatusta- ja perheneuvonta sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut). Lisäksi nuorten lievien häiriöiden portaalla on ollut päällekkäisyyttä opiskeluhoillon sekä nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden matalan kynnyksen palveluiden kesken.

Alatyöryhmät nostivat esille riittämättömän yhteistyön ja tiedottamisen erityisesti asiakkaiden hoidon portailla siirtymiseen liittyvissä tilanteissa. Selvitystyön aikana sekä asiakkaat että työntekijät toivat esille siirtymien lasten palveluista nuorten palveluihin sekä nuorten palveluista aikuisten palveluihin olevan haasteellisia ja kestävän liian pitkään. Erityisesti aikuisilla kriteerit palveluiden saamiseksi ovat korkeammalla ja odotusajat palveluihin ovat merkittävän pitkiä, mikä johtaa täysi-ikäistyneiden nuorten kannatteluun alaikäisten palveluissa. Lisäksi perustason palveluissa nähtiin neuropsykiatriisiin oireisiin tarjottavien varhaisen tuen ja sopivien palveluiden olevan nykyisellään riittämättömiä.

Alaikäisten päihde- ja riippuvuuspalveluiden kuntakohtainen vaihtelu tuli esille alatyöryhmätyöskentelyssä. Lisäksi yksittäisen työntekijän päihde- ja riippuvuusosaaminen vaikuttaa merkittävästi lapsen tai nuoren saamaan tukeen ja hoitoon palvelusta riippumatta. Yhtenäiset linjaukset kullakin tuen ja hoidon portaalla puuttuvat toistaiseksi lukuun ottamatta erikoissairaanhoidon. Yhteistyötä sosiaalipalveluiden kanssa pidettiin erityisen keskeisenä ja merkityksellisenä alaikäisen onnistuneen päihde- ja riippuvuushoidon kannalta.

Yhteisesti sovitut toimintatavat yhdyspinnoilla tehtävän yhteisen työn tekemiseen puuttuvat vielä osin, ja monien aiemmin kehitettyjen mallien implementointi on kesken. Tämä on hankaloittanut yhteistyötä ja tiedonkulkua sekä tehnyt toiminnasta epätasalaatuista. Monia palveluita tarvitsevien perheiden palveluiden tarve on usein laaja-alainen ja käsittää samanaikaisesti monia palveluita, eikä näitä tule nähdä toisiaan poissulkevin vaan rinnakkaisina. Selvitystyössä tunnustetaan, että Pirkanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten

tuntemus muiden palvelulinjojen, vastualueiden ja yksiköiden palveluista ei ole tällä hetkellä vielä riittävällä tasolla palvelujärjestelmän kokonaisuuden ymmärtämiseksi ja tarkoituksenmukaisen yhteistyön tekemiseksi.

Vaikka selvitystyö ja kehittämisohjelma kohdentuu pääosin Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelutarjontaan, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeoireet liittyvät moniin yhteiskunnallisiin ilmiöihin sekä lasten ja nuorten arkisiin kasvu- ja kehitysympäristöihin. Tämän päivän tietoyhteiskunta ja työelämän hektisyys ovat luoneet myös uudenlaisia paineita. Koti, varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset sekä vapaa-ajan toiminta ovat lapsille ja nuorille merkittäviä kasvuympäristöjä, joilla on keskeinen rooli mielenterveys- ja päihdeoireiden ennaltaehkäisyssä ja niistä toipumisessa. Lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluu keskeneräisyys, epäonnistumiset ja kielteisten tunteiden kokeminen, joille tulisi olla kasvuympäristöissä tilaa. Pelkästään yksi toimija ei pysty muuttaman lasten ja nuorten arkiympäristöjä, joissa psyykinen kasvu ja kehitys tapahtuu. Tähän tarvitaan kansallista sekä kuntien ja vapaa-ajan toimijoiden yhteistä tahtotilaa tehdä arkiympäristöistä lasten ja nuorten mielenterveyden kannalta kestävämpiä.

3. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämisohjelma 2024–2026

Kehittämisohjelman tavoitteena on oikea-aikaiset ja asiakkaiden tarpeisiin vastaavat palvelut selkeässä ja sujuvassa lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä. Selvitystyön pohjalta laaditussa kehittämisohjelmassa keskeisimpänä uudistuksena on hoidon porrastuksen uudistaminen, johon liittyen merkittäviä muutoksia aiempaan nähden ovat erikoissairaanhoidon keskittäminen yhden johdon alle ja keskivaikeasti oireilevien lasten ja nuorten hoidon keskittäminen yleislääkärijohtoisiin lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluihin (osa olemassa olevista resursseista keksitetään tähän toimintaan). Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän nykyiseen organisaatio- ja johtamisrakenteeseen nähtiin tarpeelliseksi tehdä muutoksia. Erikoissairaanhoidon keskittämisen lisäksi lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjalla siirrytään lähijohtamisalueisiin pohjautuvasta johtamisrakenteesta kohti suurempien kokonaisuuksien johtamista.

3.1. Nykyisen organisaation ja hoidon porrastuksen keskeisimmät ongelmakohdat

Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden erikoislääkärijohtoisten työryhmien työssä tuli esille osittain päällekkäistä työtä. Nykyinen organisaatorakenne on aiheuttanut epäselvyyksiä erikoissairaanhoidon vastuulla olevien toimintojen järjestämistahosta esimerkiksi intensiivisen avohoidon osalta ja hoitovastuun

siirtymiseen liittyvissä kysymyksissä. Erikoissairaanhoidon järjestäminen kahdella palvelulinjalla on myös aiheuttanut läheteiden ohjautumista väärälle vastuualueelle, mikä on viivästyttänyt läheteiden käsittelyä ja hoidon tarpeen arviointia. Lisäksi lähettävien tahojen kokemus on ollut, että työnjako Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden erikoislääkärijohtoisten työryhmien välillä on epäselvä. Vastaavasti päällekkäisyyttä on myös opiskeluhuollon sekä nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden matalan kynnyksen palveluissa, joissa molemmissa on palveltu sekä lievästi että keskivaikeasti oireilevia nuoria.

Asiakkaiden ja peruspalveluiden näkökulmasta nykyinen organisaatorakenne ja hoidon porrastus koettiin toimimattomaksi, sillä molempien vastuualueiden järjestämään erikoissairaanhoidon on joutunut odottamaan useita kuukausia peruspalveluiden kannatella keskivaikeasti ja vaikeasti oireilevia lapsia ja nuoria. Erityisesti nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä komplisoitumattomien keskivaikeiden häiriöiden hoidon resurssointi ja toteutus näyttäytyivät puutteellisina nuorten erikoislääkärijohtoisten työryhmien toteuttaessa erikoissairaanhoidon tasoista palvelua erikoissairaanhoidon kriteerein. Peruspalveluissa koettiin nuorten myös palautuvan hoitajaksoilta liian vaikeasti oireilevina. Hoidon porrastuksen kannalta näyttäytyi epätarkoituksenmukaisena, että keskivaikeasti oireilevia hoitaviin erikoislääkärijohtaisiin työryhmiin on pitänyt hakeutua läheteellä, johon vaaditaan lääkärin konsultaatio. Tarkoituksenmukaisempana nähtiin, että keskivaikeasti oireilevat pääsisivät hoidon piiriin työntekijän yhteydenotolla ja/tai konsultaatiolla.

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa henkilöstöressurssien, palveluiden sisältöjen ja käytäntöjen yhtenäistäminen eri kuntien ja lähijohtamisalueiden välillä oli kesken selvitystyön ollessa käynnissä. Toimintatavat ja osin myös palvelut olivat lähijohtamisaluekohtaisia. Lähijohtamisalueiden käytäntöjen yhtenäistämisen esteenä nähtiin olevan merkittävältä osin nykyinen johtamisrakenne, jossa toinen palvelupäällikkö vastasi kaikista pohjoisen alueen palveluista ja toinen lännen ja etelän alueesta. Lisäksi peruspalveluiden näkökulmasta lähijohtamis- ja kuntakohtaisia ohjautumisen ja konsultaation käytänteitä on ollut liikaa erityisesti nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Taulukkoon 16 on kuvattu kehittämiskokonaisuudet ja -toimenpiteet.

Taulukko 16. Yhteenveto kehittämiskokonaisuuksista ja -toimenpiteistä

Kehittämiskokonaisuus	Kehittämistoimenpiteet
<p>1. Hoidon porrastus on selkeä ja sujuva asiakkaiden ja henkilöstön näkökulmasta</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lieviin ongelmiin tarjotaan tukea oikea-aikaisesti lähipalveluna neuvolassa ja kehitystä tukevissa palveluissa, opiskeluhollossa sekä lasten osalta kasvatus- ja perheneuvonnassa - Keskivaikeiden häiriöiden hoito toteutuu lähetteettömässä yleislääkärijohtoisessa lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelussa - Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut tarjoavat koko Pirkanmaalla laadukasta ja yhdenmukaista hoitoa - Vaikeat ja komplisoituneet keskivaikeat häiriöt hoidetaan keskitetysti erikoissairaanhoidossa - Porrasteinen konsultaatiomalli on käytössä ja tukee hoidon porrastuksen toteutusta - Hoidon portailla siirtyminen hoidetaan asiakaslähtöisesti selkeästi sovituin ja yhdenmukaisin käytännöin - Päihdepalveluita tarjotaan yhdessä mielenterveyspalveluiden kanssa samoissa terveydenhuollon yksiköissä
<p>2. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmää johdetaan yhtenä kokonaisuutena</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lasten- ja nuorisopsykiatrista erikoissairaanhoidoa johdetaan kokonaisuutena sairaalapalveluissa - Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä on käytössä vastuupariyhteistyömalli - Asiakas- ja potilasprosessit toteutetaan asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti - Tuki- ja hoitajaksot ovat yhtenäisiä, tavoitteellisia, ja niiden laatua seurataan systemaattisesti - Lasten- ja nuorisopsykiatrisen ympärivuorokautisen päivystyksen tulevaisuuden toimintaedellytykset varmistetaan

	<ul style="list-style-type: none"> - Neuropsykiatrisesti oireilevien palvelutarpeeseen vastataan oikea-aikaisesti ja asiakkaan tarpeiden mukaisesti
3. Henkilöstön osaaminen, työhyvinvointi ja -viihtyvyys ovat hyvällä tasolla	<ul style="list-style-type: none"> - Koulutusten ja työhönohjausten toteutus suunnitellaan yhteisesti lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä kustannusvaikuttavin ratkaisuin - Työn ja muun elämän yhteensovittamista edistetään erilaisin joustoin, ja lisätään työuramalleja
4. Yhteistyö sujuu yhdyspinnoilla asiakaslähtöisesti	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaali- ja terveysasemien, kiirevastaanottojen ja lasten päivystyksen valmiuksia vastata akuuttiin lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeoireiluun parannetaan yhteistyössä lasten- ja nuorisopsykiatrian kanssa - Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä lasten ja nuorten sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden välillä on sujuvat palveluprosessit ja tarpeenmukainen yhteistyö toteutuu asiakaslähtöisesti - Lasten ja nuorten monialaiseen yhteistyöhön on yhteinen ohjeistus, ja yhteisten hoitosuunnitelmien laatiminen toteutuu asiakaslähtöisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä somatiikan välillä - Vanhemmuuden tuki toteutuu lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeoireita ennaltaehkäisevästi aikuisten palveluissa, ja nuorten ja aikuisten päihdepalvelut muodostavat sujuvan jatkumon
5. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaista tukea toteutetaan yhteistyössä kunta- ja 3. sektorin toimijoiden kanssa	<ul style="list-style-type: none"> - Hyvinvointialueen palvelukokonaisuutta täydennetään järjestösektorin palveluilla ja järjestöyhteistyö on vakiintunutta - Lapset ja nuoret saavat mielenterveys- ja päihdeoireisiin tukea kouluissa ja oppilaitoksissa - Varhaisen tuen malli on käytössä pienten, levottomien ja vilkkaiden lasten perheille - Pirkanmaalla on yhteinen toimintamalli käytössä psykoedukaation vahvistamiseen kouluissa ja oppilaitoksissa opiskeluhuollon henkilöstön toteutettavaksi - Neuropsykiatrisesti oireileville lapsille, nuorille ja heidän perheillään sekä ammattilaisilla on käytössä varhaisen tuen toimintamallin mukaisesti oikea-aikaisia palveluita

3.2. Kehittämiskokonaisuus 1: Hoidon porrastus on selkeä ja sujuva asiakkaiden ja henkilöstön näkökulmasta

Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden nykytilan kartoituksen yhteydessä ilmeni, että nykytilassa hoidon porrastus ja työnjako on monin paikoin jäsentymätön. Henkilöstölle ja esihenkilöstölle teetetyissä kyselyissä monet hoidon porrastuksen selkiyttämiseen liittyvät seikat nousivat kiireellisesti ratkaistaviksi. Nykytilassa samalla hoidon portaalla toimii useita vastuualueita, joiden työnjaosta ei olla selkeästi sovittu. Lisäksi vaikeiden häiriöiden hoito jakautuu kahdelle eri palvelulinjalle. Ohjaavien ja lähettävien tahojen näkökulmasta järjestelmä koetaan sekavaksi ja pirstaleiseksi. Terapiatakuun valmistelu on vielä kesken hallituksessa, ja siihen liittyvät päätökset tullaan huomioimaan uuden hoidon porrastuksen käyttöönotossa. Alustava suunnittelu terapiatakuun toteuttamiseksi on jo aloitettu Pirkanmaan hyvinvointialueella.

Uuden hoidon porrastuksen tueksi alatyöryhmien työskentelyssä laadittiin lasten mielenterveysongelmista ja -häiriöstä, nuorten mielenterveysongelmista ja -häiriöistä sekä nuorten riippuvuus- ja päihdeongelmista ja -häiriöistä vaikeusastetaulukot, jotka on kuvattu liitteessä I. Vaikeusastetaulukoissa määritellään yleisen tason kriteerit lievän, keskivaikean, komplisoituneen keskivaikean ja vaikean oireilun tunnistamiseksi, jotta ammattilaisten olisi helpompi ohjata lapsia ja nuoria suoraan oikealle hoidon portaalle. Kehittämiskokonaisuuden 1 toimenpiteillä on yhteinen seurantamittari:

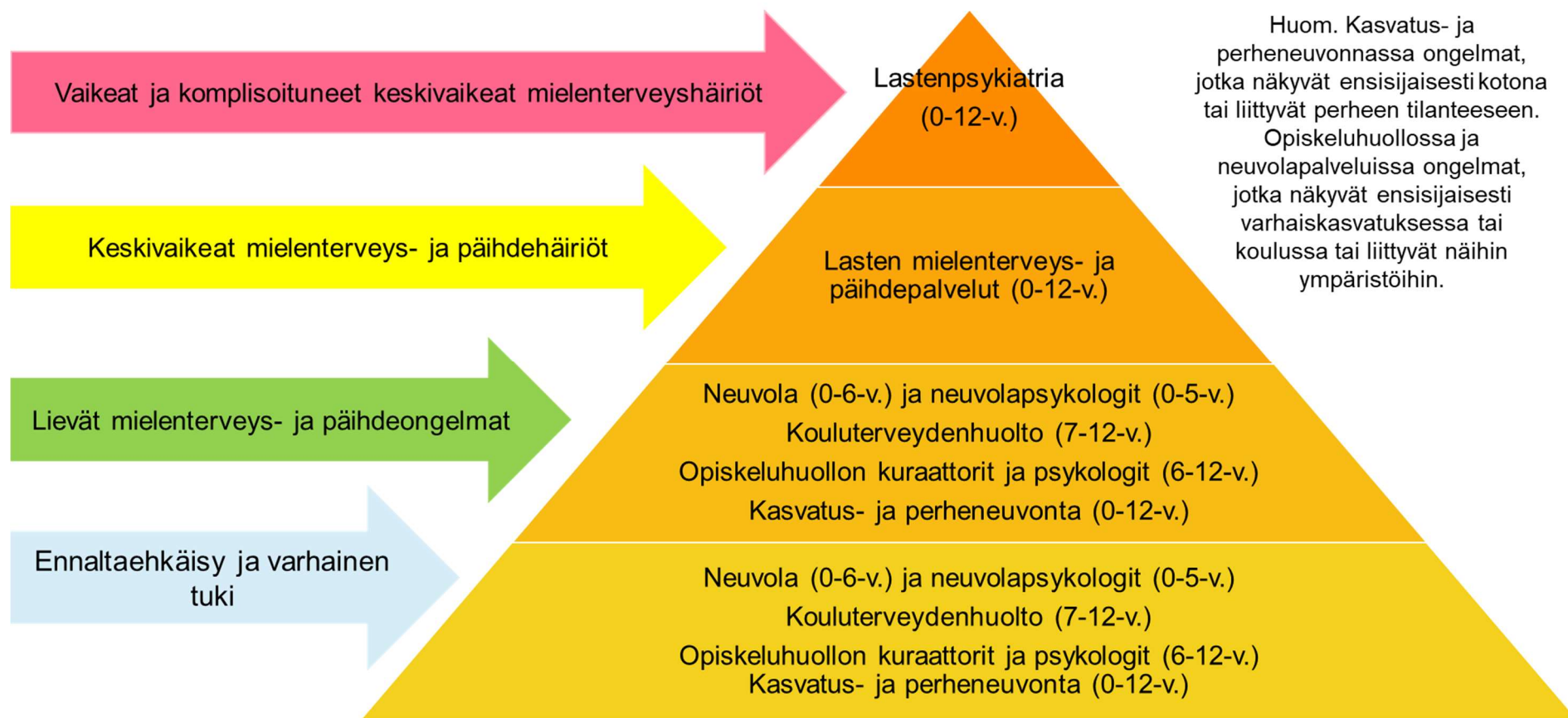
Mittari: Odotusaika tuen tai hoidon alkamiseen Tays lasten- ja nuorisopsykiatrialla, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa, kasvatus- ja perheneuvonnassa sekä opiskeluhoillon ja neuvolan psykologipalveluissa

Seurantaväli: Kolme kertaa vuodessa osavuosikatsausten yhteydessä

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän uudet hoidon porrastukset ovat neliportaiset. Lasten osalta portaat ovat 1) ennaltaehkäisy ja varhainen tuki 2) lievät mielenterveys- ja päihdeongelmat 3) komplisoitumattomat keskivaikeat mielenterveys- ja päihdehäiriöt 4) komplisoituneet keskivaikeat mielenterveyshäiriöt ja vaikeat mielenterveyshäiriöt. Lasten osalta ennaltaehkäisystä ja varhaisesta tuesta sekä lievistä

mielenterveysongelmista vastaavat neuvola (0–6-v.), neuvolapsykologit (0–5-v.), kouluterveydenhuolto (perusopetuksen oppilaat), opiskeluhoillon kuraattorit ja psykologit (esi- ja perusopetuksen oppilaat) sekä kasvatus- ja perheneuvonta (0–12-v.). Kasvatus- ja perheneuvonnassa hoidetaan ongelmat, jotka näkyvät ensisijaisesti kotona tai liittyvät perheen tilanteeseen. Opiskeluhoilossa ja neuvolapalveluissa tuetaan ongelmissa, jotka näkyvät ensisijaisesti varhaiskasvatuksessa tai koulussa tai liittyvät näihin ympäristöihin. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut (0–12-v.) vastaavat komplisoitumattomista keskivaikeista mielenterveys- ja päihdehäiriöistä. Tays lastenpsykiatrian vastuulla ovat komplisoituneet keskivaikeat ja vaikeat mielenterveyshäiriöt. Lasten hoidon porrastus on kuvattu kuviossa 7.

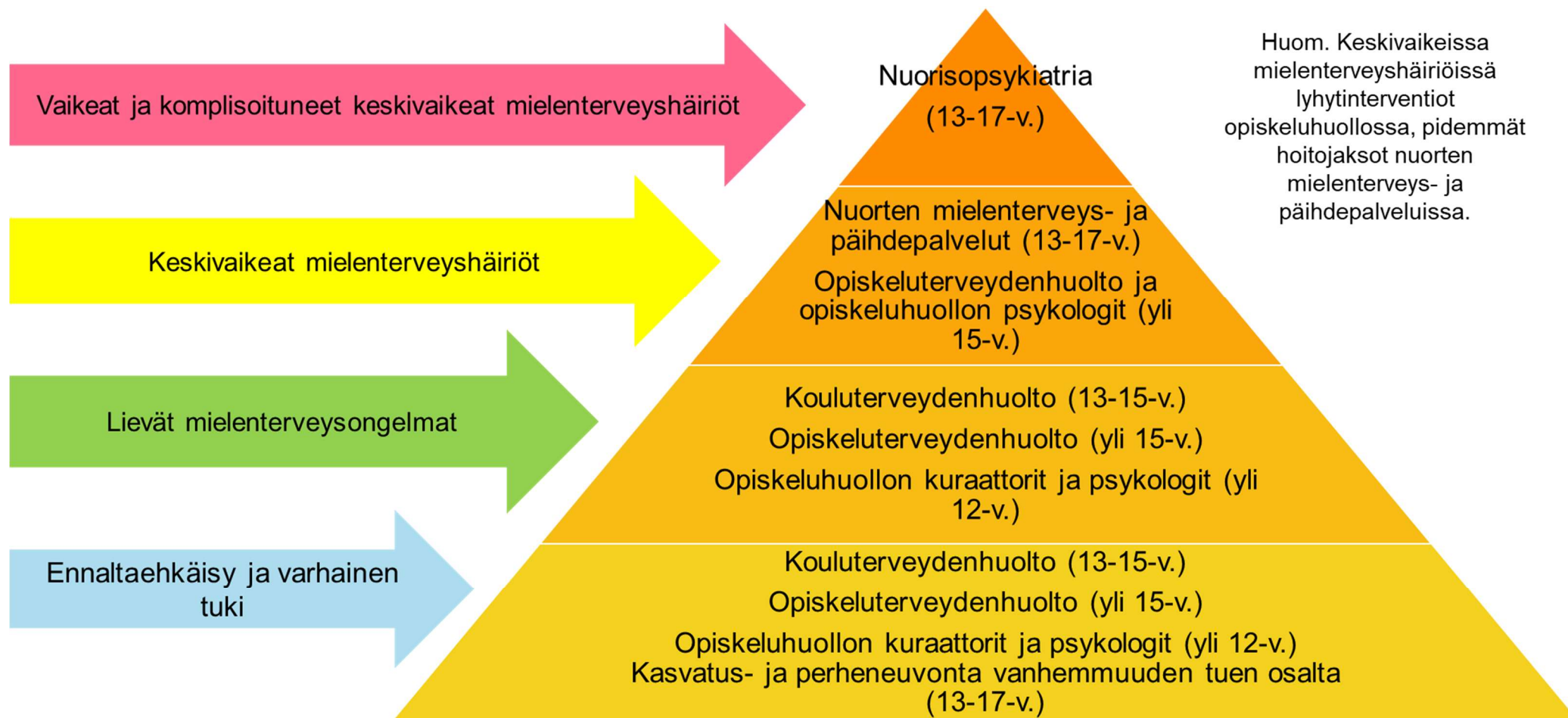

Kuvio 7. Lasten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän uusi hoidon porrastus

Nuorten osalta portaat ovat 1) ennaltaehkäisy ja varhainen tuki 2) lievät mielenterveysongelmat 3) komplisoitumattomat keskivaikeat mielenterveyshäiriöt 4) komplisoituneet keskivaikeat mielenterveyshäiriöt ja vaikeat mielenterveyshäiriöt. Nuorten osalta ennaltaehkäisystä ja varhaisesta tuesta sekä lievistä mielenterveysongelmista vastaavat kouluterveydenhuolto (perusopetuksen oppilaat), opiskeluterveydenhuolto (toisen asteen opiskelijat) ja opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit (perusopetuksen oppilaat ja toisen asteen opiskelijat). Kasvatus- ja perheneuvonta tarjoaa vanhemmuuden tuen osalta ennaltaehkäisyä ja varhaista tukea 13–17-vuotiaiden nuorten perheille. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut vastaavat komplisoitumattomista keskivaikeista mielenterveyshäiriöistä (13–17-v.). Lisäksi komplisoitumattomissa keskivaikeissa häiriöissä tarjotaan lyhytinterventioita myös opiskeluterveydenhuollossa sekä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluissa toisen asteen opiskelijoille. Tays nuorisopsykiatrian (13–17-v.) vastuulla ovat komplisoituneet keskivaikeat ja vaikeat mielenterveyshäiriöt. Nuorten mielenterveyspalvelujärjestelmän hoidon porrastus on kuvattu kuviossa 8.

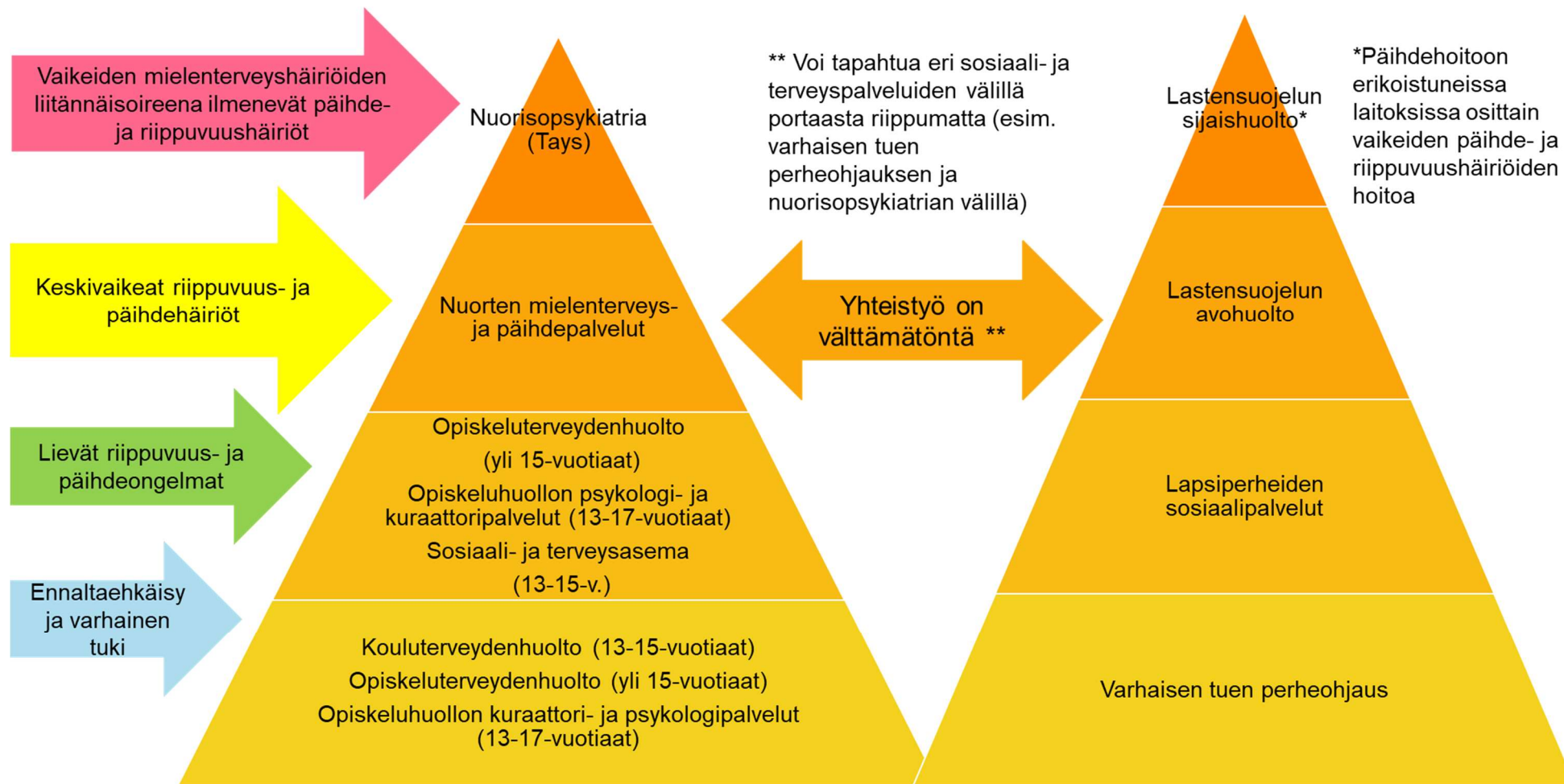

Kuvio 8. Nuorten mielenterveyspalvelujärjestelmän uusi hoidon porrastus

Nuorten päihde- ja riippuvuuspalveluiden osalta portaat ovat 1) ennaltaehkäisy ja varhainen tuki 2) lievät riippuvuus- ja päihdeongelmat 3) keskivaikeat riippuvuus- ja päihdehäiriöt 4) vaikeiden mielenterveyshäiriöiden liitännäisoina ilmenevät päihde- ja riippuvuushäiriöt. Nuorten osalta ennaltaehkäisystä ja varhaisesta tuesta vastaavat kouluterveydenhuolto (perusopetuksen oppilaat), opiskeluterveydenhuolto (toisen asteen opiskelijat) ja opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit (perusopetuksen oppilaat ja toisen asteen opiskelijat). Lieviä riippuvuus- ja päihdeongelmia tuetaan sosiaali- ja terveysasemilla (13–15-v.), opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluissa (perusopetuksen oppilaat ja toisen asteen opiskelijat) ja opiskeluterveydenhuollossa (toisen asteen opiskelijat). Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut vastaavat keskivaikeista riippuvuus- ja päihdehäiriöistä (13–17-v.). Tays nuorisopsykiatrian (13–17-v.) vastuulla ovat vaikeiden mielenterveyshäiriöiden liitännäisoina ilmenevät riippuvuus- ja päihdehäiriöt. Alaikäisten riippuvuus- ja päihdeongelmissa kaikilla hoidon portailla yhteistyö sosiaalipalveluiden kanssa on tärkeää. Nuorten sosiaalipalvelut voidaan myös mieltää neliportaiseksi: 1) varhaisen tuen perheohjaus 2) lapsiperheiden sosiaalipalvelut 3) lastensuojelun avohuolto 4) lastensuojelun sijaishuolto. Yhteistyötä voidaan tehdä sosiaali- ja terveyspalveluiden välillä portaasta riippumatta, esimerkiksi opiskeluhuolto lastensuojelun sijaishuollon kanssa tai Tays nuorisopsykiatria varhaisen tuen perheohjauksen kanssa. Lastensuojelun sijaishuollossa on erikoistuneissa laitoksissa osin vaikeiden riippuvuus- ja päihdehäiriöiden hoitoa. Nuorten päihde- ja riippuvuuspalveluiden hoidon porrastus ja yhteistyö sosiaalipalveluiden kanssa on kuvattu kuviossa 9.

Kuvio 9. Nuorten riippuvuus- ja päihdepalvelujärjestelmän uusi neliportainen hoidon porrastus

3.2.1. Lieviin ongelmiin tarjotaan tukea oikea-aikaisesti lähipalveluna neuvolassa ja kehitystä tukevissa palveluissa, opiskeluhollossa sekä lasten osalta kasvatus- ja perheneuvonnassa

Ennaltaehkäisy ja varhainen tuki kuuluvat neuvolan ja kehitystä tukevien palveluiden, opiskeluhollossa sekä kasvatus- ja perheneuvonnan lakisääteisiin tehtäviin. Lähipalveluina ne ovat myös tarkoituksenmukaiset tahot tarjoamaan tukea lieviin mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Neuvola ja kehitystä tukevat palvelut sekä opiskeluhollo palvelevat keskenään eri ikäryhmiä. Kasvatus- ja perheneuvonnassa tarjotun tuen painopiste on edellä mainituista poiketen kotona ilmenevissä ja perheen tilanteeseen liittyvissä ongelmissa.

- **Tavoite:** Neuvolassa ja kehitystä tukevissa palveluissa, opiskeluhollossa sekä kasvatus- ja perheneuvonnassa pystytään tarjoamaan lieviin mielenterveys- ja päihdeongelmiin tukea oikea-aikaisesti.
 - **Toteutus:** Neuvolassa ja kehitystä tukevissa palveluissa, opiskeluhollossa sekä kasvatus- ja perheneuvonnassa siirretään painopistettä muiden uudistusten toteuduttua vahvemmin ennaltaehkäisyyn sekä tuen tarjoamiseen lieviin mielenterveys- ja päihdeongelmiin.
 - **Aikataulu:** valmistelu syyskuu 2024 – maaliskuu 2025, toteutus alkaen huhtikuu 2025
 - **Vastuhenkilö:** Kasvatus- ja perheneuvonnan palvelupäällikkö, opiskeluhollossa palvelupäällikkö sekä neuvolan ja kehitystä tukevien palveluiden vastualuejohtaja

3.2.2. Keskivaikeiden häiriöiden hoito toteutuu lähetteettömässä yleislääkärijohtoisessa lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelussa

Pirkanmaan hyvinvointialueelta on puuttunut pelkästään keskivaikeiden häiriöiden hoitoon keskittyvä lähetteetön perustason palvelu. Lasten mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat olleet kokonaan ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut pääosin erikoislääkärijohtoista toimintaa, jonne on hakeuduttu lääkärin konsultaation sisältävällä viranomaisläheteellä. Nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa on ollut osassa kunnista lähetteetöntä matalan kynnyksen toimintaa, jossa on hoidettu lieviä ja keskivaikeita häiriöitä. Tämän toimenpiteen myötä Pirkanmaalla kohdennetaan ensimmäisen kerran nimetty henkilöstöresurssi vastaamaan pelkästään keskivaikeiden häiriöiden hoidosta.

- **Tavoite:** Lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa tarjotaan keskivaikeiden häiriöiden oikea-aikaista tutkimusta ja hoitoa.
 - **Toteutus:** Lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa siirrytään palvelemaan lapsia ja nuoria, joiden mielenterveys- tai päihdeoireilu on keskivaikeaa.
 - Toiminta tulee olemaan yleislääkärijohtoista perustason erityispalvelua. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa ei ole ollut yleislääkäreitä, joten rekrytointien onnistuminen uusiin tehtäviin on toiminnan käynnistymisen kannalta keskeistä.
 - Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluihin voidaan ohjata muista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista ilman lääkärin arviota tai konsultaatiota.
 - Keskivaikeiden komplisoituneiden ja vakavien häiriöiden hoito siirtyy kokonaan Tays lasten- ja nuorisopsykiatrialle ja lievien ongelmien tuki neuvolaan ja kehitystä tukeviin palveluihin, opiskeluhooltoon sekä kasvatus- ja perheneuvontaan.
 - **Aikataulu:** valmistelu syyskuu 2024 – maaliskuu 2025, toteutus alkaen huhtikuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluista vastaava vastuualuejohtaja yhteistyössä palvelupäälliköiden kanssa

3.2.3. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut tarjoavat koko Pirkanmaalla laadukasta ja yhdenmukaista hoitoa

Selvitystyön aikana saatavuuden ja yhdenmukaisuuden haasteita tuli esille erityisesti lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa niiden rakennettua kunkin kunnan aiemmin perustettujen palveluiden pohjalle. Palveluiden toteuttamisessa on ollut runsasta vaihtelua, koska niitä eivät ole koskeneet yhtä tarkasti toimintaa määrittelevät lait kuten neuvolaa, opiskeluhoiltoa tai kasvatus- ja perheneuvontaa. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden johtamisrakenne on suunniteltu alun perin jakautuvan vastuualuejohtajan jälkeen kahdelle palvelupäällikölle, joiden vastuulla eri lähijohtamisalueet ovat olleet. Selvitystyön aikana todettiin palvelujärjestelmän toiminnan ja yhteistyötahojen näkökulmasta olevan tarkoituksenmukaisempaa, että lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja johdetaan koko Pirkanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta.

- **Tavoite:** Lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden alueellisesti yhdenvertaisen saatavuuden edistäminen ja palvelutarjonnan yhdenmukaistaminen

- **Toteutus:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden johtamisrakenteessa siirrytään pois lähijohtamisaluekohtaisesta johtamisesta
- **Aikataulu:** valmistelu syyskuu 2024-maaliskuu 2025, toteutus alkaen huhtikuu 2025
- **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden linjajohtaja

3.2.4. Vaikeat ja komplisoituneet keskivaikeat häiriöt hoidetaan keskitetysti erikoissairaanhoidossa

Pirkanmaan hyvinvointialueella erikoissairaanhoidon toteutus jakautui aiemmin kahdelle palvelulinjalle, mikä aiheutti haasteita läheteiden ohjautumiseen ja käsittelyyn sekä erikoissairaanhoidon kehittämiseen ja koordinoimiseen kokonaisuutena.

- **Tavoite:** Erikoissairaanhoidossa tutkitaan ja hoidetaan lasten- ja nuorisopsykiatrista erikoissairaanhoidon tarvitsevat vaikeat ja komplisoituneet keskivaikeat mielenterveyshäiriöt.
 - **Toteutus:** Sairaalapalvelulinjan erikoissairaanhoidon perustetaan kolme lastenpsykiatrian ja kolme nuorisopsykiatrian alueellista avohoidon työryhmää.
 - **Aikataulu:** valmistelu syyskuu 2024 – maaliskuu 2025, toteutus alkaen huhtikuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian vastuualuejohtajat

3.2.5. Porrasteinen konsultaatiomalli on käytössä ja tukee hoidon porrastuksen toteutusta

Uudistettu hoidon porrastus edellyttää säännöllisiä ja toimivia konsultaatorakenteita. Konsultaatorakenteissa tulee tunnistaa myös erikoistuneempien palveluiden tarve konsultoida matalampia hoidon portaita niiden erityisvastuualueista ja -palveluista.

- **Tavoite:** Kaikki lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmään kuuluvat yksiköt saavat tarvitsemansa konsultaatiotuen. Asiakkaan näkökulmasta tuen ja hoidon järjestäminen on sujuvaa ja oikea-aikaista.
 - **Toteutus:** Lasten- ja nuorisopsykiatrisissa aluetyöryhmissä työskentelee konsultoivia lasten- ja nuorisopsykiatreja, jotka antavat säännöllistä konsultaatiota lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluihin.
 - **Toteutus:** Neuvola ja kehitystä tukevat palvelut, opiskeluhuolto sekä kasvatus- ja perheneuvonta saavat pääsääntöisesti konsultaatiotuen lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluista.
 - **Toteutus:** Lääkärihenkilöstön lisäksi myös muille ammattiryhmille kehitetään omat konsultaatiokanavat.

- **Aikataulu:** valmistelu syyskuu 2024 – maaliskuu 2025, toteutus alkaen huhtikuu 2025
- **Vastuuhenkilöt:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän vastuualuejohtajat yhteistyössä palvelupäälliköiden sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian ylihoitajan kanssa

3.2.6. Hoidon portailla siirtyminen hoidetaan asiakaslähtöisesti selkeästi sovituin ja yhdenmukaisin käytännöin

Nykytilanteessa palvelusta toiseen siirtymissä on ollut haasteita erityisesti tiedonsiirtoon liittyen. Lähivuosina asiakas- ja potilastietojärjestelmien yhtenäistäminen tulee ratkaisemaan osan haasteista itsestään.

- **Tavoite:** Hoidon portailla siirtyminen on perheiden näkökulmasta selkeää ja toteutetaan resurssien kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Onnistunut toteutus voi vähentää uusien asiakkaiden/potilaiden hoitoon odottamisen kestoa ja parantaa tuen tai hoidon oikea-aikaisuutta.
 - **Toteutus:** Hoidon portailla siirtymiseen liittyvistä käytännteistä sovitaan lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän sisällä. Keskeisimmät asiat ovat lähettävän tai ohjaavan tahon yhteyshenkilön ilmoittaminen hoitotaholle, yhteiset linjaukset seurantaan siirrettävistä asiakkuuksista ja jatkohoitoon liittyvien suositusten antamiseen liittyvät käytännöt.
 - **Aikataulu:** syyskuu 2025 – joulukuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Opiskeluhoollon sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian vastuualuejohtajat

3.2.7. Päihdepalveluita tarjotaan yhdessä mielenterveyspalveluiden kanssa samoissa terveydenhuollon yksiköissä

Sekä kansallisena että Pirkanmaan hyvinvointialueen tavoitteena on mielenterveys- ja päihdepalveluiden integraatio niin, että myös päihde- ja riippuvuusoireisiin tarjotaan tarpeenmukainen hoito ja tuki terveyspalveluissa yhteistyössä sosiaalipalveluiden kanssa. Toteutuminen edellyttää osaamisen lisäämistä sekä hoidon käytännöistä sopimista.

- **Tavoite:** Nuorten päihde- ja riippuvuushoitoon tarjotaan vaikuttavia ja näyttöön perustuvia tavoitteellisia tuki- ja hoitopaketteja kaikilla hoidon portailla.
 - **Toteutus:** Selvitetään ja arvioidaan nuorten päihde- ja riippuvuushoitoon mahdollisia strukturoituja hoitomalleja ja niiden käyttöönottomahdollisuuksia lievien ja keskivaikeiden häiriöiden hoidossa palveluketjutyön yhteydessä.

- **Aikataulu:** lokakuu 2025 – joulukuu 2026
- **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ylilääkäri ja Tays nuorisopsykiatrian vastuualuejohtaja
- **Tavoite:** Alaikäisille on tarjolla helppoja sosiaali- ja terveystalvveluihin hakeutumisen kanavia päihde- ja riippuvuusasioissa.
 - **Toteutus:** Varmistetaan alaikäisten mahdollisuudet etävastaanottoihin ja anonyymiin chat-asiointiin päihde- ja riippuvuusasioissa. Toteutetaan yhteistyössä digiklinikan, nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden ja Sekasin -chat pilotin kanssa.
 - **Aikataulu:** lokakuu 2024 – kesäkuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden linjajohtaja
- **Tavoite:** Alaikäiset päihderiippuvaiset saavat tarpeenmukaisen vieroitus- ja korvaushoidon. Tarpeen arviointiin on sovittu yhteiset käytännöt.
 - **Toteutus:** Selvitetään alaikäisten päihderiippuvaisten palvelutarpeet sekä vieroitus- ja korvaushoidon tarpeet arvioiden vuosittainen määrä Pirkanmaan hyvinvointialueella vastaanottopalveluiden, Tays nuorisopsykiatrian, nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä lastensuojelun yhteistyönä huomioon ottaen kansallinen kehittäminen ja koko YTA-alueen tarpeet.
 - **Toteutus:** Päivitetään Pirkanmaan hyvinvointialueen päihdepalveluketju ja lisätään siihen alaikäisten osuus.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2025 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Tays nuorisopsykiatrian vastuualuejohtaja
- **Tavoite:** Päihdeseuloihin ohjautuminen ja seulatulosten tulkinta on sujuvaa ja selkeää asiakkaan ja palvelujärjestelmän näkökulmasta.
 - **Toteutus:** Päihdeseuloihin ohjautumiseen, seulatulosten tulkintaan ja maksajatahoon laaditaan selkeä toimintaohje. Ohjeessa huomioidaan lastensuojelulaitosten tarpeisiin otettavat päihdeseulat.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2025 – kesäkuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Lastensuojelun ja lastensuojelun sijaishuollon vastuualuejohtajat

3.3. Kehittämiskokonaisuus 2: Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmää johdetaan yhtenä kokonaisuutena

Sosiaali- ja terveystalvvelujen uudistuksen yksi keskeisistä kansallisista tavoitteista oli sosiaali- ja terveystalvveluiden johtaminen kokonaisuutena. Aiempi sosiaali- ja terveystalvveluiden

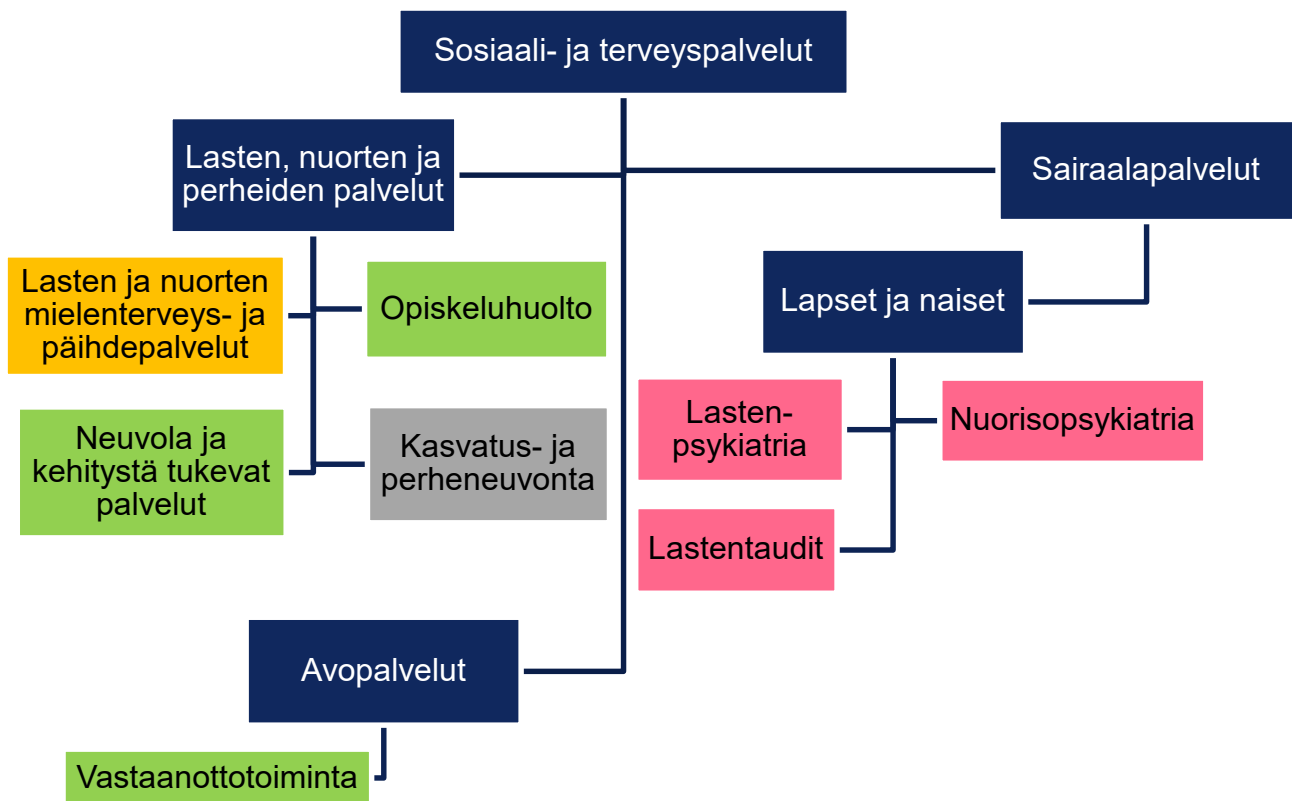
järjestämisen tapa oli Pirkanmaalla johtanut monien toisistaan eriävien kuntakohtaisten palveluiden ja käytäntöjen kehittymiseen. Erikoissairaanhoidon puolesta oli toiminut kokonaisuutena oman hallintonsa johdossa jo edeltävästi. Kehittämissuunnitelman tavoitteena on purkaa uudistuksesta periytyneitä kokonaisuuksien johtamisen esteenä olevia rakenteita.

3.3.1. Lasten- ja nuorisopsykiatrista erikoissairaanhoidon johtamista kokonaisuutena sairaalapalveluissa

Pirkanmaan hyvinvointialueelle rakentui hyvinvointialueen perustamisen yhteydessä organisaatorakenne, jossa lasten- ja nuorisopsykiatrista erikoissairaanhoidon on toteutettu kahdella eri palvelulinjalla. Kuntien aiemmin perustamat lasten- ja nuorisopsykiatriset työryhmät siirtyivät uudistuksessa lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjalle. Kuitenkin sairaalapalvelulinjan (Tays) vastuulla on lasten- ja nuorisopsykiatrisen osaston ja avohoidon sisältäen yliopistollisen sairaalan koulutustehtävät sekä kansallisesti ja Sisä-Suomen yhteistoiminta-alueella keskitetyt palvelut. Asiakkaiden ja yhteistyötahojen näkökulmasta kahden erikoissairaanhoidon ratkaisu on tuottanut epäselvyyttä ja aiheuttanut esimerkiksi lähetteen käsittelyn viivästymistä niiden ohjautuessa väärälle vastualueelle. Alatyöryhmien työskentelyn aikana työnjaon selkiyttäminen riittävällä tasolla nykyisessä rakenteessa näyttöä haastavana. Lääketieteen ja terveysteknologian tiedekunta antoi näkemyksenä lasten- ja nuorisopsykiatrista erikoisaloiden sijoittumisesta Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluissa (liite J). Kuviossa 10 on kuvattuna lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden organisoituminen uudistuksen jälkeen.

Mittari: Tays lasten- ja nuorisopsykiatrista hoitotakuun toteutumisen

Seurantaväli: Kolme kertaa vuodessa osavuosisikatsausten yhteydessä

Kuvio 10. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyötä toteuttavat talvet organisaatiomuutoksen jälkeen. Talvelinjoilla ja toimialueilla (tummansiniset laatikot) on muitakin vastuualueita kuin tässä kaaviossa esitetyt. Tays lasten- ja nuorisopsykiatria sekä lastentaudit ovat erikoissairaanhoidon toimintaa, jonne tarvitaan aina lääkärin lähete (pl. lasten päivystys). Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetalveissa on jatkossa vain yleislääkärijohtoista perustason erityistalvelua. Opiskeluhuolto sekä neuvola ja kehitystä tukevat talvet ovat ennaltaehkäisevää ja perustason toimintaa, kun taas kasvatus- ja perheneuvonta sosiaalihuoltolain mukaista talvelua.

- **Tavoite:** Lasten- ja nuorisopsykiatrinen erikoissairaanhoido keskitetään yhden johdon alle sairaalatalvelulinjalle, mikä selkiyttää lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetalvelujärjestelmää, sujuvoittaa asiakkaan prosessia ja yhdenmukaistaa erikoissairaanhoidon käytäntöjä ja laatua.
 - **Toteutus:** Valmisteluprosessi aikataulutetaan niin, että kehittämisohjelman hyväksyntä ja yhteistoimintalain vaatimukset mahdollisten henkilöstövaikutusten osalta tulevat huomioitua.
 - **Aikataulu:** valmistelu 1.9.2024–1.4.2025, toiminta 1.4.2025 alkaen
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden talveluiden linjajohtaja ja sairaalatalveluiden linjajohtaja

3.3.2. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä on käytössä vastuupariyhteistyömalli

Pirkanmaan hyvinvointialueen perustaminen on mahdollistanut uudenlaisen yhteistyön erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja muiden perustason terveyspalveluiden sekä sosiaalipalveluiden välillä. Monialaista yhteistyötä edistää toisten ammattilaisten ja vastuualueiden osaamisen, työtehtävien ja -tapojen sekä toimintamallien ja edellytysten tuntemus. Vuoropuhelun vähyys kaikilla organisaation tasoilla heikentää yhteistyötä ja yhteisten tavoitteiden asettamista.

Mittari: Vastuupariyhteistyön ryhmät on nimetty ja malli on toiminnassa K/E (Kyllä / Ei)

- **Tavoite:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän kehittäminen kokonaisuutena sekä yhteistyön ja tiedonkulun parantaminen vastuualueiden välillä. Myös henkilöstö tuntee toistensa työtä vastuualue- ja palvelulinjarajojen yli. Toisen työn tuntemisen myötä ymmärrys ja kunnioitus toisen työtä ja osaamista vastaan lisääntyvät, mikä helpottaa yhteistyön tekemistä asiakkaiden asioissa.
 - **Toteutus:** Perustetaan lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän yhteistyöryhmät lasten (0-12-vuotiaat) ja nuorten (13-17-vuotiaat) palveluihin, jotka kokoontuvat kerran kuukaudessa.
 - Yhteistyöryhmiin osallistuvat aluksi vastuualuejohtajat ja päälliköt. Yhteistyöryhmä koostuu Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden, kasvatus- ja perheneuvonnan, opiskeluhoollon, neuvolan ja kehitystä tukevien palveluiden, lastensuojelun, sijaishuollon, lapsiperheiden sosiaalityön, lastentautien ja vammaispalveluiden edustajista.
 - Yhteistyöryhmässä käsitellään käytännön työstä nousevia kysymyksiä ja tarpeita.
 - Yhteistyöryhmän tehtävänä on varmistaa myös työntekijätasolla riittävät mahdollisuudet vastuualue- ja linjarajat ylittävään toisten työhön tutustumiseen esimerkiksi tutustumiskäyntien ja työnkiertojen avulla.
 - **Aikataulu:** valmistelu lokakuu 2024 – joulukuu 2024, toiminta alkaen tammikuu 2025
 - **Vastuuhenkilöt:** Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ylilääkäri ja sairaalapalveluiden Lapset ja naiset -toimialueen toimialuejohtaja yhteistyössä

lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän vastuualuejohtajien kanssa

3.3.3. Asiakas- ja potilasprosessit toteutetaan asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti

Asiakas- ja potilasprosessien sujuvuutta voidaan parantaa kehittämällä asiakas- ja potilasprosessien vaiheita koko palvelujärjestelmän yhteistyönä. Asiakkaan/potilaan sujuva palvelupolku eri ikävaiheissa edellyttää useiden eri vastuualueiden ja palvelulinjojen välistä yhteistyötä ja -kehittämistä.

Mittari: Odotusaika tuen tai hoidon alkamiseen Tays lasten- ja nuorisopsykiatrialla, lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa, kasvatus- ja perheneuvonnassa sekä opiskeluhoillon ja neuvolan psykologipalveluissa

Seurantaväli: Kolme kertaa vuodessa osavuosikatsausten yhteydessä

- **Tavoite:** Ryhmämuotoista tukea ja hoitoa on saatavilla alueellisesti kattavasti ja se järjestetään kustannustehokkaasti vastuualueiden yhteistyönä. Laadukkaan ryhmämuotoisen tuen saatavuus vähentää parhaimmillaan yksilöllisen tuen tarvetta ja purkaa hoitojonoja.
 - **Toteutus:** Ryhmämuotoista tukea ja hoitoa lisätään ja yhtenäistetään mahdollisuuksien, tarpeen ja tapauskohtaisen harkinnan mukaan huomioiden erityisesti neuropsykiatriisiin häiriöihin tarjottavat yhden kerran psykoedukaatioryhmät. Ryhmien järjestämisessä tehdään vastuualue- ja palvelulinjarajat ylittävää yhteistyötä
 - **Aikataulu:** tammikuu 2025 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilöt:** Opiskeluhoillon vastuualuejohtaja sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian ylihoitaja
- **Tavoite:** Lasten ja nuorten tuki ja hoito toteutetaan sosiaali- ja terveystieteiden ja perheen yhteistyönä huomioiden perheen voimavarat. Onnistunut toteutus edistää hoitojonojen lyhentymistä ja hoidon oikea-aikaista toteutumista.
 - **Toteutus:** Vanhempien ja huolta pitävien aikuisten osallisuutta ja vastuuta lisätään tuki- ja hoitajaksoilla sekä seurannan toteuttamisessa lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä.
 - **Aikataulu:** kesäkuu 2025 – joulukuu 2025

- **Vastuuhenkilö:** Opiskeluhuollon vastuualuejohtaja sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian ylihoitaja
- **Tavoite:** Palveluiden ikärajoihin perustuvat siirtymät sujuvat asiakkaan näkökulmasta sujuvasti eivätkä aiheuta viivettä palvelun saamiseen.
 - **Toteutus:** Laaditaan selkeät toimintamallit ja ohjeet nivelvaiheen selkiyttämiseksi ja sujuvoittamiseksi.
 - Toteutumista seurataan vastuualuejohtajatasolla vuosittain. Lisäksi kehitetään koulutuksellista yhteistyötä vastuualueiden välillä.
 - Toimenpiteen kohteena olevat nivelpinnat: 1) Tays lasten- ja nuorisopsykiatria 2) Tays lastenpsykiatria ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut 3) Tays nuoriso- ja aikuispsykiatria 4) opiskeluhoolto ja avopalveluiden vastaanotto toiminnan mielenterveys- ja päihdetiimit 5) opiskeluhoolto ja Tays aikuispsykiatria.
 - Pian 13- ja 18-vuotta täyttävien osalta laaditaan ohjeistus läheteiden tekemiseen lasten- tai nuorisopsykiatriseen erikoissairaanhoidon.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2026 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Tays nuorisopsykiatrian vastuualuejohtaja yhteistyössä muiden vastuualuejohtajien kanssa

3.3.4. Tuki- ja hoitajaksot ovat yhtenäisiä, tavoitteellisia, ja niiden laatua seurataan systemaattisesti

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmää on kehitetty ennen hyvinvointialueiden aloittamista kunkin kunnan palveluista ja tarpeista käsin. Asiakkaiden saamassa palvelussa on ollut vaihtelua kunnasta ja työntekijästä riippuen. Palvelujärjestelmä on ruuhkautunut, eivätkä palvelut jakaudu tarkoituksenmukaisesti tarvitsijoille. Kokonaisuuden tavoitteena on yhdenmukaistaa ja kehittää tarjottavien mielenterveys- ja päihdepalveluiden sisältöä ja prosesseja.

Mittari: Asiakaskokemus (NPS) Tays lasten- ja nuorisopsykiatria sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut (Tableau -raportilta)

- **Tavoite:** Pääallekkäisen työn karsiminen ja muilla hoidon portailta tehdyn työn hyödyntämisen edistäminen sekä palvelun laadun yhdenmukaisuuden edistäminen.
 - **Toteutus:** Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä sovitaan ja yhtenäistetään mahdollisuuksien mukaan

haastattelu- ja alkuarviointikäytännöt mukaan lukien neuropsykiatriset sekä päihde- ja riippuvuusoireissa tehtävät arviot.

- **Aikataulu:** heinäkuu 2025 – joulukuu 2026
- **Vastuuhenkilöt:** Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian vastuualuejohtajat yhteistyössä muiden vastuualuejohtajien kanssa
- **Tavoite:** Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä annettava tuki ja hoito on tavoitteellista. Tavoitteiden toteutumista ja hoidon vaikuttavuutta seurataan systemaattisesti. Tuki- ja hoitajaksojen kesto on yhdenvertaista työntekijästä ja asuinkunnasta riippumatta. Tarpeettoman asiakkaan tilanteen seurannan vähentäminen mahdollistaa hoitajien lyhenemisen.
 - **Toteutus:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä lisätään tuki- ja hoitajaksojen tavoitteellisuutta, kirjataan tavoitteet selvästi ja arvioidaan tavoitteiden saavuttamista ja hoidon vaikuttavuutta. Tuen ja hoidon päättämisen kriteerit määritellään jokaisella hoidon portaalla.
 - **Aikataulu:** heinäkuu 2025 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian vastuualuejohtajat yhteistyössä muiden lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän vastuualuejohtajien kanssa

3.3.5. Lasten- ja nuorisopsykiatrisen ympärivuorokautisen päivystyksen tulevaisuuden toimintaedellytykset varmistetaan

Pirkanmaan hyvinvointialueella tulee valmistautua lasten- ja nuorisopsykiatrian 24/7 päivystysvelvoitteen turvaamiseen seuraavien kolmen tai neljän vuoden aikana lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäreiden vajeen kasvaessa tarvittaessa laajentamalla lasten- ja nuorisopsykiatrian päivystysvelvoitetta koskemaan kaikkia Pirkanmaan hyvinvointialueen lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäreitä ja erikoislääkärijohtoisissa toiminnoissa erikoistuvia lääkäreitä.

Mittari: Päivystyslistat täyttyvät ympäri vuoden ongelmitta K/E (Kyllä / Ei)

- **Tavoite:** Lasten- ja nuorisopsykiatrian 24/7 päivystyksen toiminta saadaan järjestettyä lain edellyttämällä tavalla myös tulevina vuosikymmeninä.
 - **Toteutus:** Pirkanmaan hyvinvointialueelle lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan mielenterveys- ja päihdepalveluihin töihin tuleville lasten- tai nuorisopsykiatria erikoistuvilla lääkäreillä ja lasten- tai nuorisopsykiatrian erikoislääkäreillä tulee

päivystysvelvollisuus. Päivystysvelvollisuus on jo ollut sairaalapalvelullinjalla lasten- tai nuorisopsykiatrialla työskentelevillä erikoistuvilla ja erikoislääkäreillä, ja tämä säilyy ennallaan. Päivystysvelvoitteesta voi vapautua terveydellisistä syistä kuten muillakin erikoisaloilla. Muutkin soveltuvat ja laillistetut erikoistuvat ja erikoislääkärit voivat saada päivystysvuoroja. Seuraavan kolmen vuoden aikana päivystysvelvollisuus laajennetaan koskemaan kaikkia Pirkanmaan hyvinvointialueella toimivia lasten- ja nuorisopsykiatreja, ja näille aloille erikoistuvia lääkäreitä kuullen henkilöstöä muutoksen yhteydessä.

- **Aikataulu:** 1.10.2024 jälkeen rekrytoitavien erikoislääkärien ja erikoistuvien lääkäreiden (psykiatria) osalta heti ja aiemman henkilöstön osalta 2025-2027
- **Vastuuhenkilöt:** Tays lastenpsykiatrian vastuualuejohtaja

3.3.6. Neuropsykiatrisesti oireilevien palvelutarpeeseen vastataan oikea-aikaisesti ja asiakkaan tarpeiden mukaisesti

Neuropsykiatrisesti oireilevien palvelutarve on kasvanut viime vuosina ja asiakkaiden kokemus on, ettei sopivia palveluita ole ollut riittävästi tarjolla. Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten palvelutarpeeseen vastaaminen edellyttää vastuualue- ja palvelulinjarajat ylittävää palveluiden järjestämisen ja kehittämisen koordinoitua.

Mittari: ADHD-hoitoketju päivitetty sekä asiakaskuntaa ja henkilöstöä tiedotettu K/E (Kyllä / Ei)

- **Tavoite:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyötä toteuttavilla vastuualueilla tehtävää kehittämistyötä koordinoidaan keskitetysti ja hyödynnetään kaikkien tahojen asiantuntemusta tarkoituksenmukaisesti. Onnistunut toteutus selkiyttää palvelujärjestelmää, vähentää palvelujärjestelmän aukkoja ja yhdenmukaistaa palvelutarjontaa alueellisesti.
 - **Toteutus:** Nimetään lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmään ohjausryhmä neuropsykiatrisesti oireilevien kanssa tehtävälle työlle.
 - Ohjausryhmään kutsutaan mukaan kaikki selvitystyössä mukana olleet vastuualueet, ja se tekee tarvittaessa yhteistyötä muiden tahojen, kuten Kelan, kanssa.
 - ADHD-hoitoketjuun tehdään tarvittavat päivitykset ja se implementoidaan koko Pirkanmaan alueelle.
 - Neuropsykiatrisiin oireisiin liittyvät palvelut kuvataan asiakkaille, yhteistyötahoille ja henkilöstölle saavutettavasti.

- **Aikataulu:** tammikuu 2025 – joulukuu 2025
- **Vastuhenkilö:** Tays lasten neuropsykiatrian yksikön apulaisylilääkäri ja lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ylilääkäri
- **Tavoite:** Neuropsykiatrisesti oireileville on tarjolla uuden hoidon porrastuksen mukaiset palvelut ja konsultaatorakenteet mielenterveys- ja päihdeoireita vastaavasti koko Pirkanmaan hyvinvointialueella. Palveluiden yhdenmukaisuus ja laatu paranevat.
 - **Toteutus:** Neuropsykiatrisesti oireilevien palveluista laaditaan yleisen hoidon porrastuksen tueksi oireryhmäkohtaiset tarkennukset tarjottavista palveluista ja konsultaatorakenteista.
 - **Toteutus:** Perustasolla kehitetään nepsy-perustietokoulutusten, nepsy-ohjauksen ja nepsy-valmennuksen saatavuutta sekä yhdenmukaistetaan havainnointi- ja ohjauskäynteihin liittyviä käytäntöjä.
 - **Toteutus:** Autismikirjon tutkimuksia ja diagnostiikkaa keskitetään laadun varmistamiseksi.
 - **Toteutus:** Autismi- ja ADHD-seulalomakkeiden käyttö yhtenäistetään tiedon hyödynnettävyyden parantamiseksi.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2025 – joulukuu 2025
 - **Vastuhenkilö:** Tays lasten neuropsykiatrian yksikön apulaisylilääkäri ja opiskeluhoollon palvelupäällikkö

3.4. Kehittämiskokonaisuus 3: Henkilöstön osaaminen, työhyvinvointi ja -viihtyvyys ovat hyvällä tasolla

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian yhtenä kärkiteemana on hyvinvoivat työntekijät. Kehittämishojelman osaamisen, työhyvinvoinnin ja viihtyvyyden kehittämiseen liittyvät tavoitteet ovat yhdensuuntaiset strategian tavoitteiden kanssa. Molemmissa tuetaan ja kannustetaan henkilöstöä kehittymään osaajina sekä pidetään huolta henkilökunnan työssä jaksamisesta ja työhyvinvoinnista. Kehittämiskokonaisuuden 3 toimenpiteillä on yhteinen seurantamittari:

Mittari: Henkilöstökokemus (Fiilismittari)

Seurantaväli: Neljä kertaa vuodessa

3.4.1. Koulutusten ja työnohjausten toteutus suunnitellaan yhteisesti lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä kustannusvaikuttavin ratkaisuin

Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän työntekijät ovat kokeneet täydennyskoulutusmahdollisuudet osin riittämättömäksi. Useilla vastuualueilla työnohjausten kustannuksiin on käytetty koulutukseen budjetoidut varat, jolloin täydennyskoulutusmahdollisuudet ovat jääneet ilmaisten koulutusten varaan. Ilmaisten koulutusten ei koeta vastaavan täydennyskoulutustarpeeseen. Työnohjausten on koettu vieneen liikaa koulutuksiin ja ohjaukseen budjetoituja varoja, jolloin täydennyskoulutusmahdollisuudet ovat jääneet vähemmälle. Sisäisten koulutusten ei koeta vastaavan täydennyskoulutustarpeeseen riittävästi.

- **Tavoite:** Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmään kuuluvilla vastuualueilla pystytään tarjoamaan sekä lakisääteinen työnohjaus että tarvittava täydennyskoulutus. Pirkanmaan hyvinvointialue tuottaa kustannusvaikuttavasti lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdetyön täydennyskoulutusta säännöllisenä omana toimintana. Henkilöstön ajantasainen tietotaito lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmista lisää asiakkaille tarjottavien palveluiden laatua ja vaikuttavuutta. Hyvät työnohjaus- ja koulutusmahdollisuudet parantavat henkilöstön saatavuutta ja pysyvyyttä.
 - **Toteutus:** Koulutus- ja työnohjaussuunnittelua tehdään yhteistyössä sairaalapalvelulinjan sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmään kuuluvien palveluiden osalta laadukkaana ja kustannustehokkaana koulutuksen järjestämiseksi eri ammattiryhmien tarpeet huomioiden yhteistyössä nykyisen jatkuvan oppimisen yksikön ja Pirha-akatemia kanssa. Lasten- ja nuorisopsykiatrista sekä mielenterveys- ja päihdetyötä tekevien työntekijöiden koulutus- ja työnohjausbudjetit pidetään erillisillä tileillä taloussuunnittelun näkökulmasta.
 - **Toteutus:** Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdetyötä tekevien koulutustarpeisiin vastataan keräämällä kouluttajaresurssit koko hyvinvointialueelta ja rakentamalla sisäinen koulutusohjelma vuosien 2025–2026 aikana nykyisen jatkuvan oppimisen yksikön ja Pirha-akatemia kanssa. Lisäksi verkkokoulutuksilla vahvistetaan koko henkilöstön lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyön perustietoja ja -taitoja. Sisäisen koulutusohjelman alustava suunnitelma on kuvattu liitteessä K.
 - **Aikataulu:** lokakuu 2024 – joulukuu 2025, toiminta alkaen tammikuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ylilääkäri sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian professorit ja hyvinvointialueen vastaava hoitotyön

johtaja yhteistyössä lasten- ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän vastuualuejohtajien sekä kasvatus- ja perheneuvonnan palvelupäällikön kanssa

3.4.2. Työn ja muun elämän yhteensovittamista edistetään erilaisin joustoin, ja lisätään työuramalleja

Pirkanmaan hyvinvointialueen strateginen tavoite on hyvinvoiva henkilöstö. Henkilöstön saatavuuden ja riittävyys turvaaminen on keskeistä myös onnistuneen palvelutuotannon varmistamiseksi. Henkilöstöä koskevaan tiedonkulkuun ja viestintään tulee kiinnittää jatkossa erityistä huomioita.

- **Tavoite:** Henkilöstön työhyvinvointi ja -viihtyvyys kasvavat, minkä seurauksena henkilöstön pysyvyys ja saatavuus paranevat, ja vuokratyövoiman käyttöä voidaan edelleen vähentää.
 - **Toteutus:** Työn ja muun elämän yhteensovittamista edistetään lisäämällä työn joustoja esimerkiksi liittyen osa-aikatyöhön ja etätöihin.
 - **Aikataulu:** Aloitus välittömästi
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän palvelupäälliköt sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian ylihoitaja yhteistyössä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän vastuualuejohtajien ja henkilöstöpäälliköiden kanssa
- **Tavoite:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmä tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia kehittyä uralla ja työskennellä vaihtelevissa tehtävissä.
 - **Toteutus:** Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmän työuramalleja kehitetään ja viestitään näistä rekrytointien yhteydessä.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2026 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ja sairaalapalvelulinjan henkilöstöpäälliköt

3.5. Kehittämiskokonaisuus 4: Yhteistyö sujuu yhdyspinnoilla asiakaslähtöisesti

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden kysynnän kasvaessa mikään vastuualue tai taho ei pysty yksin pysty vastaamaan kasvaneeseen palvelutarpeeseen. Tilanteen helpottamiseksi tarvitaan rajapintoja ylittävää yhteistyötä. Kehittämiskokonaisuuden 4 toimenpiteillä on yhteinen seurantamittari:

Mittari: Kokemus asiakaslähtöisen yhdyspintatyön toteutumisesta (erilliskysely), pohjatieto kerätään 3/2025

Seurantaväli: Määritellään mittarin valmistuessa

3.5.1. Sosiaali- ja terveysasemien, kiirevastaanottojen ja lasten päivystyksen valmiuksia vastata akuuttiin lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeoireiluun parannetaan yhteistyössä lasten- ja nuorisopsykiatrian kanssa

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmä asemoituu linjaorganisaatiossa pääosin lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjalle sekä sairaalapalvelulinjalle. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdetyötä tehdään kuitenkin myös avopalveluiden palvelulinjalla sosiaali- ja terveysasemilla sekä kiirevastaanotoilla. Sairaalapalveluissa lasten- ja nuorisopsykiatrian vastuualueiden lisäksi mielenterveys- ja päihdetyötä tehdään lastentautien lasten päivystyksessä.

- **Tavoite:** Lasten päivystyksessä pystytään jatkossa vastaamaan paremmin ja nopeammin mielenterveys- ja/tai päihdeoireisten lasten ja nuorten palvelutarpeeseen.
 - **Toteutus:** Lasten päivystykselle mahdollistetaan psykiatrisen sairaanhoitajan konsultaatiotuki.
 - **Aikataulu:** valmistelu lokakuu 2024 – maaliskuu 2025, toimeenpano huhtikuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Lastentautien vastuualuejohtaja yhteistyössä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian ylihoitajan kanssa
- **Tavoite:** Perusterveydenhuollossa pystytään vastaamaan lasten ja nuorten kiireelliseen avuntarpeeseen mielenterveys- ja päihdeoireissa. Tarpeettomat lähetteet Tays lasten- ja nuorisopsykiatrialle vähenevät.
 - **Toteutus:** Perusterveydenhuollon lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeaiheisia kiire- ja iltavastaanottoja kehitetään vastaanottopalveluiden, lasten päivystyksen sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteistyönä.
 - **Aikataulu:** kesäkuu 2025 – kesäkuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Sairaalapalveluiden Lapset ja naiset -toimialueen toimialuejohtaja ja avopalveluiden vastaanottotoiminnan toimialuejohtaja

3.5.2. Lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä lasten ja nuorten sosiaalihoitolaisten mukaisten palveluiden välillä on sujuvat palveluprosessit ja tarpeenmukainen yhteistyö toteutuu asiakaslähtöisesti

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen yksi keskeisistä tavoitteista on ollut sosiaali- ja terveyspalveluiden välisen yhteistyön tiivistäminen ja kehittäminen. Tämän tavoitteen

saavuttamiseksi hyvinvointialueella tulee edelleen tehdä töitä ja lisätä sosiaali- ja terveystalouden yhteistyötä myös lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden suhteen.

- **Tavoite:** Toimivat konsultaatiokäytännöt, sujuvat palveluprosessit ja tarpeenmukaiset yhteisvastaanotot lasten ja nuorten sosiaalihoitolain mukaisten palveluiden ja Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian välillä toteutuvat.
 - **Toteutus:** Perustetaan kehittämisryhmä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian, vammaispalveluiden sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan sosiaalihoitolain mukaisten palveluiden välillä. Kehittämistyön jälkeen ryhmä jatkaa sovitulla tiheydellä yhteistyötapaamisia lähiesihenkilö- ja päällikkötasolla.
 - **Aikataulu:** valmistelu lokakuu 2024 – joulukuu 2024, alkaen tammikuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden linjajohtaja, ikäihmisten ja vammaisten palveluiden linjajohtaja sekä sairaalapalveluiden linjajohtaja
- **Tavoite:** Sijoitetun lapsen tai nuoren tarpeenmukainen hoito järjestyy sujuvana jatkumona EHO-jakson (lastensuojelun erityisen huolenpidon jakso) päättyessä.
 - **Toteutus:** EHO-jaksojen päättyessä psyykkisesti oireilevan lapsen tai nuoren kanssa tehdään yhteinen hoitosuunnitelma terveys- ja sosiaalipalveluiden välillä.
 - **Aikataulu:** valmistelu lokakuu 2024 – kesäkuu 2025, alkaen heinäkuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Lastensuojelun vastuualuejohtaja yhteistyössä Tays nuorisopsykiatrian vastuualuejohtajan kanssa
- **Tavoite:** Yksityisissä sijaishuollon laitoksissa tarjotaan palvelulupausten mukaista arkivanhemmuutta sekä lasten ja nuorten arjessa toteutuvaa tukea mielenterveys- ja päihdeoireisiin. Osaamisen ja resurssien puutteesta johtuvat ohjaukset päivystyksellisiin palveluihin vähenevät.
 - **Toteutus:** Yhteistyötä ja valvontaa kehitetään yksityisiin sijaishuollon laitoksiin. Kehitetään sijaishuollon yksityisten laitosten henkilöstön mielenterveys- ja päihdetyöhön liittyviä osaamisvaatimuksia ja palvelulupauksen toteutumisen valvontaa. Kehitetään öisin sijaishuollon laitoksista Tays lasten päivystykseen sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian päivystykseen lähetettävien lasten ja nuorten prosessia.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2025 – joulukuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Lastensuojelun sijaishuollon vastuualuejohtaja

3.5.3. Lasten ja nuorten monialaiseen yhteistyöhön on yhteinen ohjeistus, ja yhteisten hoitosuunnitelmien laatiminen toteutuu asiakaslähtöisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä somatiikan välillä

Yhdyspinnoilla tehtävä yhteinen työ edellyttävät yhteisesti sovittuja ja toimivia rakenteita sekä toimintamalleja. Niiden puuttuminen hankaloittaa usein yhteistyötä, tiedonkulkua ja tekee toiminnasta epätasalaatuista. Työskentely jää tällöin helposti oman vastuualueen sekä yksittäisten yöntekijöiden omien totuttujen toimintamallien sekä näkemysten varaan.

- **Tavoite:** Lasten- ja nuorisopsykiatrialla sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujärjestelmässä on yhteisesti tiedossa olevat ja sovitut tavat tehdä monialaista yhteistyötä monia palveluita tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden palvelutarpeeseen vastaamiseksi.
 - **Toteutus:** Laaditaan alaikäisten monialaista työskentelyä koskeva hyvinvointialueitasoinen ohjeistus. ([ks. aikuisten versio](#)) Kaikessa yhteistyössä ja verkostopalavereissa otetaan käyttöön systeemiset toimintatavat ja menetelmät, mikä toteutetaan osin Minun tiimini -toimintamallin käyttöönoton ja sen jatkokehittämisen avulla. ([ks. Minun tiimi -toimintamalli](#))
 - **Aikataulu:** lokakuu 2024 – kesäkuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Integraation toimialueen suunnittelupäällikkö
- **Tavoite:** Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä somatiikan palveluita tarvitsevien asiakkaiden hoito on suunnitelmallista ja sujuvaa.
 - **Toteutus:** Syömishäiriöistä ja toiminnallisista oireista kärsivien potilaiden kohdalla tehdään yhteiset hoitosuunnitelmat somatiikan alojen (lastentaudit, sisätaudit ja opiskeluhuolto) sekä Tays lasten- ja nuorisopsykiatrian kesken.
 - **Aikataulu:** valmistelu lokakuu 2024 – kesäkuu 2025, toiminta heinäkuu 2025
 - **Vastuuhenkilön:** Sairaalapalveluiden Lapset ja naiset -toimialueen toimialuejohtaja sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ylilääkäri

3.5.4. Vanhemmuuden tuki toteutuu lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeoireita ennaltaehkäisevästi aikuisten palveluissa, ja nuorten ja aikuisten päihdepalvelut muodostavat sujuvan jatkumon

Lasta ei voi hoitaa erillään vanhemmistaan ja/tai huoltajistaan. Menestyksekkäs puuttuminen lasten mielenterveys- ja päihdeongelmiin edellyttää yhteistyötä lasten ja aikuisten palveluiden välillä. Pirkanmaan hyvinvointialueella aikuisten ja lasten palvelut sijoittuvat eri palvelulinjoille, minkä vuoksi systemaattisesti suunniteltu yhteistyö ja kehittäminen ovat tarpeen.

- **Tavoite:** Vanhemman mielenterveyden ja päihteiden käytön haasteet tunnistetaan aikuisten palveluissa riskitekijänä lapsen ja nuoren mielenterveydelle ja päihteiden käytölle. Lasten ja aikuisten palveluiden välinen yhteistyö on jatkuvaa ja sujuvaa asiakas- ja vastuualuetasoilla.
 - **Toteutus:** Neuvolan ja kehitystä tukevien palveluiden, lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalityön yhteistyötapaamisia aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden ja Tays aikuispsykiatrian kanssa säännöllistetään.
 - **Aikataulu:** suunnittelu alkaen lokakuu 2024, tapaamiset alkaen tammikuusta 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Neuvolan ja kehitystä tukevien palveluiden vastuualuejohtaja, lapsiperheiden sosiaalityön vastuualuejohtaja sekä avopalveluiden mielenterveys- ja päihdepalveluiden vastuualuejohtaja
- **Tavoite:** Koko perheen tilanne ja vanhempien tuen tarve huomioidaan ja tarpeisiin vastataan, kun aikuisella asiakkaalla on lapsi tai lapsia. Onnistunut toteutus ennaltaehkäisee lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien syntymistä.
 - **Toteutus:** Kehitetään ja lisätään vanhemmuuden tukea aikuisten mielenterveyspalveluissa. Vahvistetaan yhteistyötä ja verkostoyhteistyön käytäntöjä lasten ja aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden välillä.
 - **Toteutus:** Selvitetään Lapset puheeksi -menetelmän käytön nykytilanne ja vahvistetaan sen käyttöä aikuisten mielenterveys ja -päihdepalveluissa.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2026 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Avopalveluiden mielenterveys- ja päihdepalveluiden vastuualuejohtaja ja lapsiperheiden sosiaalityön vastuualuejohtaja
- **Tavoite:** Nuorten ja aikuisten päihdepalvelut muodostavat sujuvan ja saumattoman kokonaisuuden asiakkaan näkökulmasta.
 - **Toteutus:** Kehitetään ja lisätään yhteistyötä opiskeluterveydenhuollon, nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä avopalveluiden vastaanottoiminnan mielenterveys- ja päihdetiimien kesken päihde- ja riippuvuuspalveluiden kehittämiseksi. Muita vastuualueita ja kokemusasiantuntijoita kutsutaan työskentelyyn tarpeen mukaan.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2026 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan ylilääkäri, avopalveluiden mielenterveys- ja päihdepalveluiden palvelupäällikkö sekä integraation toimialueen kehityspäällikkö

3.6. Kehittämiskokonaisuus 5: Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaista tukea toteutetaan yhteistyössä kunta- ja 3. sektorin toimijoiden kanssa

Erityisesti nuorten mielenterveysongelmat ovat 2000-luvun aikana lisääntyneet ja palvelutarve on kasvanut. Sosiaali- ja terveyspalvelut eivät pysty vastaamaan tähän yhteiskunnalliseen ilmiöön yksin vaan kaikkien toimijoiden tulee tehdä yhteistyötä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien ehkäisemiseksi. Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen on kustannusvaikuttavaa.

- **Tavoite:** Mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät lapset ja nuoret saavat tukea haasteisiinsa sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi järjestösektorin palveluista. Monipuolinen tuki auttaa lapsia, nuoria ja heidän perheitään toipumaan oikea-aikaisesti.
 - **Toteutus:** Järjestösektorin palveluilla täydennetään hyvinvointialueen palvelukokonaisuutta ja vahvistetaan yhteistyötä järjestöjen kanssa. Asiakkaiden ja henkilöstön tiedottamista järjestöjen palveluista kehitetään.
 - **Aikataulu:** Alkaen välittömästi
 - **Vastuuhenkilö:** Integraation toimialueen suunnittelupäällikkö
 - **Mittari:** Palvelu- ja asiakasohjaukseen tulleista asiakkaista vähintään 50 % tulee autetuksi palveluohjauksen, 3. sektorin, kuntien ja seurakuntien tarjoamilla palveluilla
 - **Seurantaväli:** Kolme kertaa vuodessa osavuosikatsausten yhteydessä
- **Tavoite:** Perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa vastataan paremmin mielenterveys- ja päihdeoireilevien lasten ja nuorten tuen tarpeisiin, mikä tukee lasten ja nuorten toipumista ja toimintakykyä.
 - **Toteutus:** Kehitetään perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien kanssa yhteistyötä mielenterveys- ja päihdeoireilevien lasten ja nuorten koulun ja oppilaitoksen tukitoimien järjestämisessä.
 - **Aikataulu:** tammikuu 2025 – joulukuu 2025
 - **Vastuuhenkilö:** Opiskeluhuollon vastuualuejohtaja
 - **Mittarit:** Kouluterveyskyselystä 4. ja 5. luokkalaiset, 8. ja 9. luokkalaiset sekä ammatillisen koulutuksen ja lukion tulokset: ”Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista %”, Lisäksi 8.- ja 9. luokkalaisilta sekä ammatillisen koulutuksen ja lukion tuloksista myös: ”Mielialaan liittyviin huoliin tukea saaneet: koulun aikuiset %” ja ”Hyvinvointiinsa tukea ja apua saaneet: opettaja %”

- **Seurantaväli:** Kouluterveyskyselyn tulosten julkaisun yhteydessä eli kahden vuoden välein
- **Tavoite:** Levottomat ja vilkkaat lapset saavat tarvitsemansa tuen arkiympäristöissä, mikä parhaimmillaan vähentää sosiaali- ja terveyspalveluiden yksilöllisen tuen tarvetta.
 - **Toteutus:** Kehitetään varhaisen tuen malli pienten, levottomien ja vilkkaiden lasten perheille neuvolan ja kehitystä tukevien palveluiden, perhepalveluiden, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä varhaiskasvatuksen yhteistyönä.
 - **Aikataulu:** heinäkuu 2025 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Neuvolan ja kehitystä tukevien palveluiden vastuualuejohtaja
 - **Mittari:** Varhaisen tuen malli on kehitetty ja käytössä (K/E) (Kyllä / Ei)
- **Tavoite:** Lapset ja nuoret sekä heidän vanhempansa ja huolta pitävät aikuiset saavat tietoa mielenterveys- ja päihdeongelmista ja normatiiviseen kehitykseen liittyvistä tunteista ja haasteista yhdenvertaisesti kaikkialla Pirkanmaalla. Onnistunut toteutus voi vähentää sosiaali- ja terveyspalveluiden yksilöllisen tuen tarvetta.
 - **Toteutus:** Kehitetään Pirkanmaan yhteinen toimintamalli psykoedukaation vahvistamiseen kouluissa ja oppilaitoksissa Pirkanmaan hyvinvointialueen opiskeluhuollon henkilöstön toteutettavaksi tavoittamaan koko ikäluokkaa ja/tai vanhempia. Toteutustapana on valmis materiaalipaketti strukturoitujen oppituntien/vanhempainiltojen pitämiseksi tietyille luokka-asteille (esim. 1., 5. ja 7. luokka).
 - **Aikataulu:** tammikuu 2026 – joulukuu 2026
 - **Vastuuhenkilö:** Opiskeluhuollon vastuualuejohtaja
 - **Mittari:** Toimintamalli on kehitetty ja käytössä (K/E) (Kyllä / Ei)
- **Tavoite:** Neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja nuoret sekä heidän perheensä saavat tukea ja ohjausta varhaisessa vaiheessa. Onnistunut toteutus vähentää yksilöllisten palveluiden tarvetta sosiaali- ja terveyspalveluiden puolella.
 - **Toteutus:** Kehitetään neuropsykiatrisesti oireileville lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä ammattilaisille yhteinen varhaisen tuen toimintamalli.
 - Tiivistetään ja lisätään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen henkilöstön kanssa nepsy-osaamisen ja nepsy-ohjauksen lisäämiseen liittyen järjestämällä yhteisiä Teams-tilaisuuksia aiheeseen liittyen.
 - Kehitetään koulutus- ja tietopaketti perheille neuropsykiatrisesta oireilusta ja tukikeinoista yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen ja järjestötoimijoiden kanssa.

- Järjestetään toistuvia seminaareja vuorovaikutus-, tarkkaavaisuus- ja toiminnanohjaustaitojen kehityksen edistämiseen yhteistyössä järjestöjen kanssa.
- **Aikataulu:** tammikuu 2026 – joulukuu 2026
- **Vastuhenkilö:** Opiskeluhuollon vastualuejohtaja
- **Mittari:** Varhaisen tuen toimintamalli on kehitetty ja käytössä (K/E) (Kyllä / Ei)